

Μνημεία

Διάγραμμα

Πρόλογος

Η λέξη «μνημείο» προέρχεται από το αρχαίο ρήμα *μιμνήσκω*, που σημαίνει «υπενθυμίζω», και είναι ομόρριζη με τις λέξεις «μνήμη» και «υπόμνηση» (υπενθύμιση). Πράγματι, τα μνημεία είναι μνήμη και κυρίως είναι υπόμνηση. Μνήμη, γιατί με τα χαρακτηριστικά τους, με τη χρησιμότητα που είχαν ή ακόμα και σήμερα έχουν, με τις γνώσεις μας γι' αυτά, με τις παραδόσεις, τους μύθους και τους θρύλους που υπάρχουν γι' αυτά διατηρούν μνήμες από παλαιότερες μορφές ζωής. Υπόμνηση, γιατί με την παρουσία τους μας υπενθυμίζουν τη σημαντική συμβολή που είχαν όσοι έζησαν πριν από εμάς στην εξέλιξη του πολιτισμού και το χρέος μας να σεβαστούμε τα δημιουργήματά τους, να τα διατηρήσουμε και να συνεχίσουμε το έργο τους.

Ανάλυση της έννοιας (ορισμός και διαίρεση)

Μνημείο είναι μεμονωμένο κτίσμα ή σύνολο κτισμάτων που έχουν διασωθεί και διατηρηθεί από παλαιότερη εποχή, συνδέονται με την ιστορία της χώρας μας και παρουσιάζουν αρχαιολογικό ενδιαφέρον.

Στην Ελλάδα υπάρχουν μνημεία από κάθε περίοδο της μακραίωνης ιστορίας της:

- Από την αρχαιότητα: ναοί, αγάλματα, τάφοι, επιτύμβιες στήλες, τοιχογραφίες, τείχη, υδραγωγεία, λουτρά, ανάκτορα, θέατρα κ.ά.
- Από τους Βυζαντινούς χρόνους: εκκλησίες, μοναστήρια, αγιογραφίες, ψηφιδωτά, τοιχογραφίες, κάστρα, ανάκτορα, υδραγωγεία, λουτρά κ.ά.
- Από τους νεότερους χρόνους: αρχοντικά, μύλοι, χάνια, γεφύρια, φάρoi, εργοστάσια, δημόσια κτήρια κ.ά.

Η αξία των μνημείων

- Στο παρελθόν:
 - Με τα μνημεία οι άνθρωποι διακήρυξαν ιδέες και αξίες.
 - Επιδίωξαν την υστεροφημία τους.
 - Τα μνημεία εκφράζουν τις αισθητικές αντιλήψεις ανθρώπων που έζησαν σε μια ορισμένη εποχή σε ορισμένο τόπο.
 - Χρησιμοποιήθηκαν για την ικανοποίηση αναγκών (λατρευτικών, ψυχαγωγικών, οικονομικών, προστασίας, απαθανάτισης γεγονότων) των ανθρώπων που τα δημιούργησαν.

- Στη σύγχρονη εποχή:
 - Τα μνημεία είναι αξιόπιστη ιστορική πηγή.
 - Αποτελούν διακριτικό γνώρισμα του πολιτισμού ενός έθνους, σε τέτοιον μάλιστα βαθμό, που ορισμένα από αυτά να έχουν συμβολικό χαρακτήρα και να ταυτίζονται με αυτό, π.χ. Παρθενώνας, πυραμίδες κ.ά.
 - Ενισχύουν τη συλλογική συνείδηση και την εθνική ενότητα.
 - Έχουν ιδιαίτερη παιδευτική αξία.
 - Είναι πηγή έμπνευσης και δημιουργίας, όχι μόνο αρχιτεκτονικής και πλαστικής, αλλά και εικαστικής και ποιητικής.
 - Συμπληρώνουν το φυσικό κάλλος.
 - Είναι αξιοθέατα.
 - Υποβάλλουν συναισθήματα και προσφέρουν αισθητική απόλαυση.
 - Προσφέρονται για επαναχρησιμοποίηση και ικανοποίηση αναγκών που έχουν οι σύγχρονοι άνθρωποι.

Αίτια καταστροφής των μνημείων

- Φυσικά αίτια, π.χ. σεισμοί ή φθορά των υλικών κατασκευής τους.
- Έλλειψη συντήρησης και εγκατάλειψή τους.
- Μισαλλοδοξία και πόλεμοι, π.χ. καταστροφή ελληνικών μνημείων από χριστιανούς ως ειδωλολατρικών.
- Ελλιπής πληροφόρηση και απαιδευσία για την αξία των μνημείων.
- Ανάγκες, π.χ. οικιστικές, και σε παλαιότερες εποχές η ανάγκη να πάρουν τα υλικά από τα οποία ήταν κατασκευασμένα για ιδιωτικές χρήσεις.
- Αρχαιοκαπηλία.

Μνημεία και εκπαίδευση

Επιδιωκόμενοι εκπαιδευτικοί στόχοι:

- Να εξοικειωθούν τα παιδιά με τα μνημεία.
- Να δεχτούν τις αισθητικές επιδράσεις τους και να νιώσουν τα συναισθήματα που τα μνημεία υποβάλλουν.
- Να μάθουν για τις αισθητικές επιδράσεις που άσκησαν στα έργα μεταγενέστερων εποχών, ώστε να μπορούν να παρακολουθούν και να κατανοούν τις τεχνοτροπίες και την εξέλιξή τους.
- Να χτίσουν βιωματική –όχι μόνο θεωρητική– σχέση με το παρελθόν.
- Να μάθουν να χαίρονται την παρουσία τους στο περιβάλλον.
- Να μάθουν να αγαπούν και να προστατεύουν το περιβάλλον. Τα ελληνικά μνημεία,

εναρμονισμένα με το ελληνικό φυσικό κάλλος, το αναδεικνύουν και αναδεικνύονται από αυτό.

- Να τα αξιοποιούν, π.χ. επαναχρησιμοποίησή τους για πολιτιστικούς σκοπούς, και να τα προστατεύουν σε συνεργασία με τους υπεύθυνους κρατικούς φορείς.
- Να αποκτήσουν γνώση της εθνικής κληρονομιάς τους και να συνειδητοποιήσουν την εθνική και την ευρωπαϊκή πολιτιστική τους ταυτότητα.

Δραστηριότητες με τις οποίες οι πολίτες και ειδικότερα οι νέοι/νέες θα εξοικειωθούν με τα μνημεία

- Το σχολείο να προσφέρει γνώσεις για τα μνημεία και να επισημαίνει τη σημασία που είχαν για τους ανθρώπους που τα δημιούργησαν, αλλά και για τους μεταγενέστερους.
- Σύνδεση της διδασκαλίας μαθημάτων, όπως η Ιστορία ή η Ζωγραφική, με την επίσκεψη μνημείων και μουσείων.
- «Υιοθεσία» και ανάδειξη από σχολεία και πολιτιστικούς συλλόγους μνημείων τα οποία είναι υποβαθμισμένα και άγνωστα στο ευρύ κοινό.
- Περιήγηση σε αρχαιολογικούς χώρους, οργανωμένη και προετοιμασμένη επίσκεψη στα μνημεία και ξενάγησή τους σε αυτά, ώστε οι επισκέπτες τους να τα γνωρίζουν καλά, να τα θαυμάζουν και να εμπνέονται από αυτά.
- Επαναχρησιμοποίησή τους για σκοπούς για τους οποίους εξ αρχής προορίζονταν, π.χ. παραστάσεις σε θέατρα, τέλεση μυστηρίων σε ξωκκλήσια.
- Προβολή τους από έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα πληροφόρησης με σχετικά δημοσιεύματα και εικόνες.
- Πολιτιστικές εκδηλώσεις, π.χ. θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες, εκθέσεις ζωγραφικής και γλυπτικής, σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία με ελεύθερη είσοδο για το κοινό.

Επιχειρήματα για την επιστροφή στη χώρα μας των Μαρμάρων του Παρθενώνα

- Η αφαίρεσή τους –κομψή διατύπωση της κλοπής– δε στηρίζεται σε κανένα ηθικό και τυπικό δικαίωμα.
- Πρόκειται για ιερόσυλη πράξη, που απορφάνισε το έθνος μας από την παράδοση και την ιστορία του.
- Με την παλιννόστηση των μνημείων θα αποκατασταθεί η ηθική τάξη και η ιστορία.
- Η φυσική θέση των μνημείων αυτών είναι ο βράχος της Ακρόπολης, η ελληνική γη, το φως του αττικού ήλιου. Κανείς δεν μπορεί να διαχωρίσει τα δημιουργήματα από τον τόπο στον οποίο ανήκουν, αλλά και από τους ανθρώπους που τα δημιούργησαν.

- Ο αποχωρισμός τους από το έργο στο οποίο ανήκουν (Παρθενώνα) καταστρέφει την καλλιτεχνική αρτιότητά τους, παρ' όλη την τεχνική τελειότητα που έχουν και μεμονωμένα.
- Το αίτημα δεν είναι μόνο ελληνικό, αλλά προσυπογράφεται και στηρίζεται από διακεκριμένους επιστήμονες, καλλιτέχνες και από την παγκόσμια κοινή γνώμη.
- Η Ελλάδα σήμερα είναι, από κάθε άποψη, σε θέση να τα προστατέψει και να τα συντηρήσει.

Επίλογος

Τα μνημεία είναι τα τιμαλφή του έθνους μας, τα βάθρα του πολιτισμού μας, τα προγονικά μας κειμήλια, η συλλογική μας μνήμη, η εθνική μας αυτοσυνείδηση και, τελικά, η εθνική μας ύπαρξη. Γι' αυτό πρέπει να μάθουμε να τα αγαπούμε και να τα προστατεύουμε.